

minatio Ruthenia provenit e Gallia meridionali“ (стор. 195). А у д-ра Раковського виходить, наче тільки я писав, тому він все приписує мені. Це є свідомим незнанням редактора „Книги знання“. Проф. Пархоменко в'яже Русь з антами, як „Слово о Полку Ігоревім“, що зве антське золото руським. Він вказує на впливи Боспорського царства і вважає князя руського Мстислава Тмутараканського з антської династії. А академики Шахматов і Корш вважають, що назва анти кельтійська, з півдня Галлії, де жили антобороти, анти, з Аквітанії, а в сусідстві Rutheni, Русини. Невже факти і вказівки про кельтів заслуговують менше уваги, ніж порожні домисли, вигадки, фантазії, тенденції. Знов таки; а чому нічого не подано про те, з якого часу Московія стала називатися Руссю? А це так потрібне не тільки для знання, а і для протверезіння москвофілів, для національної свідомости. Редактори Української Енциклопедії, „Книги знання“, особливо галичани, мусять пам'ятати, що через незнання, через брак наукових інформацій, що до назв Україна, українець, Русь, руский, руський, русский, Малороссія, яке значіння має герб і знак тризуба та звідки він і т. ін. плетуться винування в іреденті, держать людей під арештом, викидають за кордон, провадиться внутрішня боротьба, яка відбивається на народньому житті і має свій відгук в школі. „Книга знання“ має обов'язок дати на такі питання наукову відповідь і помогти правді. Річ це серйозна і запідозріння когось образити чи проявити особистості тільки свідчить про легковаження справи, на які не звернено належної уваги. Цим не виконано і патріотичного національного обов'язку.

Залагодити це можна тільки тим способом, який я вказав.

Редакція.

Звідки походить Русь.

В своїй статті про Укр. Енциклопедію („Дзвони“, ч. 8—9) проф. С. Шелухин звернув увагу, що під гаслом „Русь“ не вказано на археологічні сліди, джерельні згадки, лінгвістичні і культурні явища, які свідчать про кельтійське походження Русі з південної Франції, а які зіставив він в своїй праці „Звідкіля походить Русь“. Прага 1929. У своїй відповіді С. Шелухинові, уміщеній нами у слід. числі „Дзвонів“ (ч. 10), Редакція У. З. Е. закинула кельтійській теорії походження Русі цілковиту ненауковість та що над нею перейшла наука до порядку денного, а зокрема якийсь П. Іжаченко враз з якимсь „eM-eЛom“ з величезною іритацією, внаслідок далеко відбігаючий від спокійної наукової дискусії, накинувся на наш журнал за поміщення завважень Шелухина („Вістник“ ч. 11. с. р.; про „науковість“ статті Іжаченка на прикінці). Ми, знаючи про неприхильні рецензії книжки Шелухина, розглядали ту проблему вже перед вміщенням статті

С. Ш., а зокрема тепер і по перегляненню теж і всіх прихильних рецензій на згадану книжку, як також найновіших теорій про походження Руси і перестудіюванню самої книжки, дійшли до переконання, що:

1. Книжка С. Шелухина відповідає всім науковим вимогам і методам і про якусь компромітацію науки тією книжкою не може бути й мови. Навпаки, доки ним наведені аргументи наукою не будуть опрокинені, мусить правдива наука поважно з ними числитися.

2. До тепер жадна рецензія, ані праця не опрокинула доказів С. Шелухина, мимом спеціальних домагань і змагань в тім напрямі.

3. В останній часі появляється дуже багато поважних наукових праць, які приймають гіпотези вельми зближені і подібні до гіпотези Шелухина.

Свої твердження опираємо ось на чім: До тепер не прийнято в науці жадної теорії в справі походження Руси. Наука призналася до невіжества в тій справі. Зробив це і Грушевський не тільки у всіх чотирьох виданнях (4-те появилося в Америці) своєї „Ілюстрованої іст. Укр.“ (уступ 19.), але теж в третім виданню I. тому своєї Наукової історії (з 1913 р.), де пише між іншим н. пр.: „...імя Руси, яке б не було його походження, було спеціальним іменем Київщини, полянської землі тоді, коли вона ставала центром...“ (388 ст.). „Яке б не було походження“ означає, що того походження не знаємо. Подібно А. Шахматов (норманіст) признає, що „Происхожденіи имени Руси, несмотря на настойчивыя старанія ученых, остається темним“ („Древн. судъ. Рус. племени“ ст. 52). Зрештою сам Іжаченко заявляє, що „варяго-руське питання є одним з найскладніших і найтяжчих питань“ (Віст. ч. 11. с. р. 852 ст.), а це означає, що питання невіршене й отверте, а тим самим, що всі дотеперішні теорії мають дуже слабкі аргументи, не сильніші, як теорія Шелухина. Коли жадна теорія яє була компромітацією науки, то не знаємо, чому такою має бути теорія Ш.

Одним з важніших аргументів приходу Руси з півночі було твердження, що Варяжське море — це море Балтійське. Шелухин виказав, що під Варяжським морем літописець розуміє цілу систему морських вод Зах. Європи, отже і Атлантийський Океан, Середземне море, Балт. море і море Мармара. На це годиться навіть найбільш непримиримий ворог теорії Шел. В. Ц. (Л. Н. В. кн. 1 1931 ст. 86). Подібно і назва варяг означає в літописця стільки, що чужинець.

На кельтійське походження Руси Ш. навів около сотку аргументів з різних ділянок. З важніших аргументів наведемо бодай кілька.

В полудневій Франції жили кельти—галлі, які звалися Rutheni і мали свою окрему державу. Про це згадує багато разів Ю. Цезар (Com. de Bello Gall. I. cap. 45. Com. VII. cap. 5, 7, 64, 75, 90). Цього ніхто не заперечує, йде про те, чи ті Rutheni були предками Руси.

В християнській катакомбі Ювави (в Зальцбурзі) біля римських гробків та церкви св. Петра, в горішній печері, коло камяного гробу, на яким перші християни правили служби, стоїть мармурова плита з висіченим на ній оттаким написом по латині (подаємо в перекладі):

„Року Божого 477 Одоакер, князь Русинів, Гепіди, Готи, Унгарі і Герули, лютуючи проти церкви божої, благочестивого Максима з його 50 товаришами, що молилися з ним в цій печері по латинському, за ісповідання віри жорстоко мучених скинули в низ, а провінцію Норців мечем і огнем опустошили“¹).

Напис скопіював сам С. Шелухин.

Ті археологічні дані згідні з історіографічними, як виказує С. Ш.

Дальше в українському літописі Самуїла Величка є надрукований рукопис 1648. р. як універсал Б. Хмельницького. З надгробного слова на похороні гетьмана 1657 р. можна судити, що цей універсал уложив його секретар Самуїл Зорка. Для нашої справи важне, що це безсумнівно рукопис I. пол. XVII. в. і що в нім відомості українця того часу. Універсал кінчиться так: „Кгди ж ежели ветхий Рим... о 645.000 войска своего древле гордившийся..., далеко меншим... валечних Руссов з Ругії от Поморія Балтицького албо Німецького собраніем, за предводительствома князя їх Одо нацера року... 470 бил взятий і 14 лет обладаемий, то нам тепер кшталтом оних древніх Руссов і продков наших, кто може възбранити діяльности воїнственної і уменшити отваги рицерської“. (Самуїл Величко: „Сказаніе о войні Козацкой з Поляками“, вид. 1926 р. Археогр. Ком. Укр. Ак. Наук в Києві, ст. 46—51). Про той сам похід Одоакра з Руссю згадав і І. Гізель.

Французький історик Jacques de Charгон, що був офіційним історіографом французького короля Людовика XIII. і мав до своєї розпорядимости багато джерел, написав в своїй „Histoire Universelle de toutes Nations“, вид. 1621 р. такє: „...що торкається походження отсих (тобто київських) давних Русинів (Rutheniens), то є великою очевидністю, що більша частина їх мала своє походження од Галлів, які колись прийшли в їх край...; і що їх країна має назву Руси (Ruthenie) від народу Русинів, які колись жили побіч країни, що потім стала називатися Фляндрією; а вірніше — від народів країни Руерг в Аквітанії (яких звали також Русинами), що колись прийшли в ті краї з Вольсками і Тектосагами (fol. р. 1378).

З повищого бачимо, що в XVII. в. і в науці було прийняте, і серед укр. народу жили дуже виразні традиції походження Руси від галлів—кельтів. Коли б С. Ш. не мав жадних інших доказів, лиш наведені, то вже справжня об'єктивна наука не може перейти над його книжкою до денного порядку, доки не викаже

¹) Видруковали цей напис дві брошури Аноніма: Die Katakomben im. St. Peterfriedhofe zu Salzburg, 14 Auf. Salzburg і дпура A. Ebner-a: Die Katakomben zu St. Peter in Salzburg mit vier Abbild. Salzburg.

недостовірності тих джерел. Навпаки наукові рецензії повинні заохотити вчених до дальших дослідів в тім напрямі, щоби ті звістки вияснити.

Одначе С. Ш. навів далеко більше доказів.

Історіографічні: „Афетове же коліно чи то Варязи: Свее, Урмане, Готи, Русь, Агняне, Галичане, Волохове, Римляне, Німці... приседят от запада к полуденью и соседятся з племенем Хамовим“ — пише літописець (Іпат. 4, Лавр. 3—4). Дальше літописець каже, що славяни ширилися з Норіку (через те і зве ті народи норцями) та Панонії „по Дунаєві в Мораву, в Чехію і по Дністрові, а сиділи попередку по Дунаєві, где есть нині Угорская земля і Болгарская, од тих Словен розідошася по землі“ (Іпат. 5). Це потверджують теж хронікар Йордан і Прокопій (VI. в.). А греки, що мали свої кольонії глибоко в краях довкруг Середз. і Чорного моря, через що були їх знавцями — прекрасними географами, подавали такі звістки:

„Підпливали до Царгороду Руси (це про військо Олега), що називаються також Дромітами; вони є з народу Франків“. (Льогофет, гл. Corp. Sript. hist. Byz. т. XXXVIII, ed Bon., р. 746). Подібно і грецький хронікар Скіліца (XI. в.) і Кедрин XII в.) називають Київську Русь „γένος Κελτικόν“. Арабський письменник Аль Мукадесі Київську Русь зве „Народ з Рума, (у арабів так називано Римську імперію), що зветься Рус“ (Регесты и Надписи т. I.

Відомою є легенда про народ Зар-Дан (назва кельтійська як Ro-Dan) на острові Тамань Азовського моря і описи Чорноморської Руси на тім острові арабських письменників Ібн Русте і Гардізі.

Дальше археологічні знахідки, як різьби кельтійських богів з тризубом як у Волод. Великого, географічні назви як Альта, доплив Родану, Дунаю і Дністра, Самара (тепер Somme) в Фрарції і доплив Дніпра, Дром лів. доплив Родану і називання греками русинів-дромітами (gout означає те, що грецьке *δρῦμος*), Гаргани, річка Дуліба і населення дуліби й тиверці в Східній Італії, де колись жили кельти, тамже населення певкіни і на Підкарпатті, два Дони в колись кельтійській Англії і на сході України, Ізара (тепер Oise) в Франції і допливи Дунаю тої самої назви, ряд місцевостей над Середземним морем з пнем „Rus“, як Ruscino, Rusadir, Ruthisia, Rusconia, Rusicade, Ruspina, Rusazus, Rusucuru, Rusticona, Russillon, що свідчать, як кельти-русини посувались з полудневої Франції на схід, зачислювання антропологами українців до адріятичної, динарської раси та називання їх „правдивими кельто-слов'янами“, много назв і слів кельтійського походження, як Дніпро, Дністер, плуг (кельт. *plout*) і т. д., цілий ряд правних звичаїв і обрядів, святочних, весільних і т. п., що їх стрічається тільки на Україні і в полуд. Франції, роля півня у кельтів (від того назвали римляни їх Galli, gallus-півень) і на Україні (опис похорону Ібн Фадланом), чуби на голові у козаків і кельтів, цілковито подібні

арії і мотиви укр. і провансальських пісень та билин, так що сам Лисенко не хотів повірити, що провансальські пісні не є українськими, такий сам стиль в будові в Зальцбургу і Полтавщині (шостикутні двері в церквах) і багато багато іншого — це все дає тверду основу Шелухинові випроваджувати Русь від Цезарових русинів-кельтів.

Наведені докази з різних, можна сказати, всіх ділянок, що аж дивно, як згоджуються й одні других зміцнюють — роблять теорію Шелухина в повні науковою, над якою наука ніяк не може перейти і не перейшла до порядку денного. Компромітацією науки справді є, але не теорія С. Ш., а її відкинення без подання причин.

Спеціалісти з УЗЕ подають неприхильні рецензії книжки Ш., однак або не знають, або свідомо замовчують о много більше прихильних рецензій, які ще й підперли теорію Ш. новими доказами.

Джерело зідливо-неприхильних рецензій в політиці. Перші накинудили на Ш. москалі у всіх трьох своїх органах, зрештою в ненауковий спосіб, бо нова теорія в порох розбиває „єдінство Руси“, а в додатку Ш. закидає московським вченим оборону норманської теорії мимо її ненауковости з політичних мотивів (початок Руси вийшов з півночі — Новгороду, а не з полудня) і фалшування історії та виказує, що Москва зачала називатися Руссю щойно від XVIII віку (перед тим історія Москви не є історією Руси). Це видно хоч би з рецензії Мякотина (в „Утро“ і передрук в Русс. Гол. ч. 1. 1930), який закидає Ш-ові в провадження політики в науку і якого найбільше болять зачислювання історії Москви перед XVIII в. до історії фінських, а в дальшому монгольських народів). Сам таки москаль і ворог українців Віт. Шульгин заявив московським критикам, що так не критикується і домагався публично в російс. часописах, щоб вони, замість лягтися, науково вияснили напись про Русь і Одоакра в зальцбурс. катакомбі та цілком подібне місце в літоп. Величка й Гізеля. Мимо виразного публичного домагання таки своїх, московські вчені не були в стані цього зробити.

Появилась тільки рецензія явно зросійщеного німця Петерсена (Zeitschrift für Slav. Philol. Bd. VII 1930), на якого спеціалісти з Енци і В. Цц. покликуються. Його відповідне попереднє наставлення, упередження і неприхильність виразно видно в тім, що без жадного умотивовання називає ту працю великою фантазією та вигукує в сторону так поважної праці, що „папір терпеливий, все знесе“, або на заяву Ш. в книжці, що він не фільольог, але констатувати факти з тієї ділянки вільно (так в науці водиться), Петерсен викрикує: „Der Schuster will also doch nicht bei seinem Leisten bleiben“. Міродатною ту рецензію не можна вважати ще й тому, що Петерсен: 1) навіть на примір не опрокидує ані одного доказу; 2) відкидає теж ствердження, що літописець варяжським морем називає цілу систему зах. вод, що в науці вже прийнято і що прийняв навіть В. Цц.; 3) він може бути

компетентний тільки в фільольог. виводах, які в книжці Ш. є лиш додатком до інших доказів. Зрештою П. відкидає всяке кельтійське походження укр. назв, а предсінь фахові фільольоги потверджують на загал погляд Шелухина. Нпр. м. Тершаковець в статті „Переказ про Кия, Щека і Хорива та їх сестру Либедь“ (Ювил. Збр. Акад. Наук на пошану М. Грушевського, Київ 1928) виразно стверджує, що ті назви, як теж назви Дніпро і Дністер є келтійського походження і там наводить інших дуже поважних учених — фільольогів, що є тієї самої думки (ibid. стр. 408—409)*.

Щоб не дати завстидати себе московській науці, сказали написати остру рецензію В. Щ. (Літ. Н. В. ч. 1. 1931), на яку всі покликаються. Одначе кожний замовчує, що всі закиди В. Щ. Шелухин вповні відпер в березневім числі Л.Н.В. (ч. 3, 1931). Що правда В. Щ. відповів Шелухинові в слід. числі Л.Н.В. (ч. 4), одначе там не висунув вже жадного річевого заміту, ані не оборонив своїх попередніх, а як найбільші армати проти Ш. висуває цитати з рец. Петерсена і нарікання, що через Ш. москалі кидають болотом на укр. науку:... „а кажу, що уже було, уже во-роги, (москалі) не один раз кидали болотом на укр. науку завдяки кельтійському походженню Руси, і це п. Шелухин сам добре знає“ — пише В. Щ. (ст. 368) (Бідний В. Щ., хоче, щоб москалі за розбивання „єдінства Руси“ науково гладили по головці!!). Отже щоб вибілити укр. науку перед москалями, мусів В. Щ. написати таку рецензію. Ніщо дивне, що і закиди натягнені і що всюди видно намагання якнайбільше здискредитувати працю Ш. та оминати всі перешкоди в тому напрямі, н. пр.:

Перше і найважлише опрокинення: В. Щ. висуває, що імя цезаревих русинів стрічається в їх землі і по V. в., отже вони не могли звідти рушатися, а лишилися на місці. Згідно з таким „науковим“ способом заключання треба також заперечити і відкинути, що нормани осіли в Сицилії, пів.-зах. Франції й Англії, бо предсінь знаним є фактом, що вони лишилися в Скандинавії. Справді укр. наука має чим похвалитись!

Дальше таблиця в зальцб. катакомбі про Одоакра і русинів це „результат благочестивого домислу аббата XVI в.“ — пише без жадної підстави В. Щ., а літопис Величка, Гізля і Шарона поминає. Відомо, історична метода каже, що найбільше певним джерелом треба вважати згідність археологічного й історіографічного джерела. Тут якраз маємо такий випадок, а В. Щ. дає собі раду в той спосіб, що напис — це домисл, а про Величка Гізля і Шарона, що теж писав на основі історіогр. джерел, треба поминути. Також справді „науковість“ „знання“ істор. метод і „честь“ для укр. науки! В такий спосіб опрокидувати джерел не пробували й москалі, знаючи наукові методи.

Дальше після В. Щ. півень не грав ролі у галлів і взагалі

*) Проф. Ш. в фільольогічних виводах міг зробити деякі помилки; це лучається і найліпшим спеціалістам. Одначе сам висновок проф. Ш-а, як стверджують фахівці, правильний.

Їх галлями не назвали римляни, тільки вони перед тим вже так звались, а в Цезаря виразно читаємо: „*ipsorum lingua Celtae, nostra (lingua) Galli appellantur*“. Але В. Щ. ліпше знає від Цезаря.

На філософа й антрополога А. Fouille, що зачисляє українців до кельтійсько-словянської раси, виходить, не можна покликатися, бо він вмер 1912 р. і Щ. користав з перекладу його книжки, а не з оригіналу! (стр. 367). Коли Василевський каже, що Святослав виглядав, як кельт, то милиться (91 ст.). Таких закидів більше, які вже відпер Щ. (ЛНВ, 3. 1931.)

Очевидно, грецьких джерел, що походження русинів виводять від кельтів, В. Щ. й не пробує вияснювати.

Змагання до дискредитації праці Щ. видно і з того, що після В. Щ. „мета брошурки публіцистична“ (ст. 86), а ми знайшли працю В. Щ. не брошуркою, а поважною книжкою, не публіцистичною, а науковою. В. Щ. пише:... „у нього (Щ.) приписується авторам зміст і сенс часто діаметрально протилежний тому, що цитований ним автор пише“ (91 ст.), а ми нічого подібного не завважили, та й сам В. Щ. не зміг цього доказати. В. Щ. пише, що Щ. має звичай не вказувати при цитуванні сторінок (91), а ми цього звичаю у Щ. цілком не бачимо, якраз навпаки. Та й сам В. Щ. на доказ такого зміг навести один примір, який Щ. вяснив.

Думаємо, що так тенденційна, необ'єктивна рецензія, з більшістю нестійних міркувань, не може бути підставою до відкидання теорії Щ. Та рецензія може найбільше вказувати, що Щ. ще всіх звен своїх міркувань не позамикав, але до цього не має претенсій і сам Щ. Він тільки хотів вказати, що є дуже поважні підстави до спрямування дослідів у вказанім ним напрямі. І справді такі підстави є. Тут заходять різні можливості. Цезареві русини могли рушати групами на схід в різних відступах часу. Якесь група могла рушити навіть ще перед Цезарем, бо археологічних знахідок лятенсько-кельтійського походження на укр. землях справді дуже багато (гл. у Збір. в честь Грушев, Київ 1928 ст. 409).

Всі „спеціалісти“ вказують тільки неприхильні рецензії. А предсінь був цілий ряд прихильних, що прямо в суперлятивах висловлюються про працю Щ. Ось вони: Перший видав лекції проф. Щ. з поглядом про кельт. походж. Руси Укр. Соціол. Інст. в Празі 1928 р. і дав дуже прихильний вступ. Зрештою доказом прихильності Інституту було само видання тих лекцій. Дальше йдуть такі рецензії: Проф. К. Лоський в рец., передрукованій в „Укр. Ниві“ ч. 40 (213) 1929 додає і свій доказ з правних відносин; Др. М. Скорик, „Діло“ чч. 288—290, 1929; В. Гуркевич в „Літоп. Бойківщини“ ч. 1. 1931 р. ст. 165—167 відкидає цілком рецензію В. Щ., подає нові докази від себе, між інш. вказує на латинську статтю в „Шематизмі перемис. епархії за р. 1844 (ст. 186), в якій автор пише про кельтійське походження Руси і подав „значну літературу джерел“. Дуже поважно числиться з працею Щ. такий знаток західно-європ. джерел до іст. України, як І. Борщак

в „Le Monde Slave“ ч. 7. за липень 1933 стр. 123. Дальше рецензії: П. Чулого, „Свобода“ Америка, з 19. верес. 1929; Др. М. Мандрика, „Правда і Воля“, ч. 38. з 25. IX 1929, Вінніпер; Безіменного „Вістник союзу укр. громадян“ ч. 5. з 25. IX 1929 Париж. Крім тих друкованих є багато рецензій поданих в листах, які одначе мають не менше значіння, як друковані. Відписи тих листів у нас в теці, пізнійше видрукуємо, а тепер бодай зареєструємо. Кілька дуже прихильних листів такого бистроумного і глибоко вченого як В. Липинський, дальше листи історика Др. Кашинського, фільольога К. Чайки, таких наукових поваг як проф. К. Лоського, проф. Одарченка й І. Борщака, дальше інж. Гайдака, врешті листи чужих вчених, як проф. Рене Мартеля, проф. Бернекера з Мюнхену і проф. Петковича з Білгороду — з яких всі ставляться дуже прихильно до праці.

Що більше, перед друком Ш. майже всю свою книжку подав частинами в формі докладів в Іст. фільольог. Т-ві в Празі і їх слухав проф. Антонович і Щербаківський, і нічого проти теорії не мали. Останній ще й радив чим скорше працю друкувати.

А тепер ще гляньмо, куди в чужій науці спрямовують вчені свої досліди в тій справі. Писав про походж. Руси від кельтів вже давніше Льонгинов, дальше франц. правник Віктор Фуше (під рукою не маємо доклад, бібліогр. даних, подамо пізніше). В шематизмі перем. епар. з 1844 р. в анонімній статті виразно написано: „*Denominatio Ruthenia provenit e Gallia meridionali* (ст. 195). Шахматов і Корш виводять назву антів від кельтів з Аквітанії і радять в тім напрямі спрямувати наукові досліди. А такий поважний учений як Fritzler написав студію „*Das Russische Reich eine Gründung der Franken. Marburg 1923* і вже в заголовку виявив своє здецидоване становище в тій справі — подібне, як Шелухин та при тім цілком не дїждався закидів наукової компромітації — ані рецензій В. Щ., „eM-eЛів“ чи Іжаченків. — Янушевський в студії: „Откуда происходит славянское племя Русь“. Вильно 1923. — виводить її від галицьких хорватів, що на його думку прийшли з заходу, як про це говорить Ш. — Н. Я. Марр, Акад.: Книжные легенды об основании Куара в Армении и Киева на Руси. Известия Росс. Акад. истор. матер. культуры т. III. Ленинград 1924 і в: „Яфетический Кавказ и третий этнический элемент“ — цілком не встидався виводити Русь з полудня, з Кавказу і Мезопотамії та твердити, що Русь яфетичний елемент; кельти ж по його думці це мішаний яфет. елемент. Маррові не тільки не закинули наукової компромітації, але, Ф. Браун це й переложив ту працю на нім. мову 1923 р. — Як відомо, Плятонов в цілім ряді своїх праць твердив, що Русь вправді в Хв. була на півночі, але перед тим, може навіть кілька віків перед Хр., а вже напевно кілька віків по Христі прийшла з полудня якась інша Русь, що з північною нічого спільного не мала, цілком так, як каже Ш. (ті погляди Плятонова зреферовані в статті П. Мілюкова в „Le monde Slave, ч. 3. 1933 і П. Востокова, тамже, ч. 5. і слід. 1933). Той сам погляд повторив з новим обоснованням

А. Васильєв: в статті: „Economic relations between Byzantium and old Russia“, вміщеній в „The Journal of Economic and Business History т. IV, 2. 1932, ст. 314, що зреферована в Byzantinoslavica 1932 т. IV з I. ст. 217 і про що була згадка і в „Дзвонах“ с. р. 421. ст. — Подібно і Пархоменко тредить, що Русь прийшла з полудня з Тмутароканя (про цю Русь говорить теж Ш.); погляди Пархоменка зреферував Томашівський в „Kwart. histor.“ R. XLIII, I, 3). Ба й навіть фільольог Тершаковець в своїй статті в „Ювил. Збірн. Укр. Акад. Наук. на пошану М. Грушевського, Київ 1928 не сумнівається, що Кий Щек і Хорив та їх сестра Либедь були кельтами, та що назви Дніпра і Дністра є теж кельтійського походження (там зіставлені погляди фільольогів в тій справі, а також подано відомість про цілий ряд археол. кельт. знахідок на укр. землях і побережжю Чорн. моря, стр. 408 і 409). Цікавий теж там наведений погляд про перебування кельтів на Україні з книжки: Dr. Ebert, Südrussland im Altertum, Bonn u. Leipzig 1921, ст. 356. На прикінці статті робить М. Тершаковець дуже цікаву увагу. На підставі аналізу стверджує, що було дві версії переказу про Кия, північна і полуднева. В північній амбітний Новгород старався понизити Київ і виводив всі початки з Новгороду, в полудневій все йде з полудня. Що було в початках княжих часів, те саме тепер. Амбітний Новгород і нині, (а з ним на жаль може й несвідомо і деякі українські вчені) поборюють все, що за початками Русі з полудня чи заходу. Nihil novi...

З вище сказаного ясно, що в європейській науці в останніх часах за початками Русі вже не шукають в темряві півночі, а звертають свої очі в соняшне полудне і полудневий захід. Тільки хіба той, що як слимак замкнувся в своїм загумінку й поза Петерсеном і В. Щ. нічого не бачить, або людина злої волі, може закидати „Дзвонам“ ненауковість за дозвіл професорові Шелухинові на сторінках журналу йти в парі з сучасною європ. наукою й туди спрямовувати наукові досліди.

П. Іжаченко разом з якимсь „eM-eЛom“ пише: „Але Редакція „Дзвонів“... мусіла б запитати Шелухина, який обвинувачує У. З. Е. за недокладність гасла „Русь“: де є якась інша, хоч би з тих, найдокладніших і спеціальних енциклопедій, що в ній би під гаслом Русь були уміщені всі оті накопичені Шелухином зауваження“? (Вістник кн. 11. с. р. ст. 852) — Он що!! Шевченкове „Нехай німець скаже“!.. О Шевченку, Шевченку! Як добре ти знав своїх земляків! Ми все думали, а разом і ціле громадянство, що чужинці повинні черпати інформації про Русь з У. З. Е. до своїх енциклопедій. Інформації для чужинців про Русь-Україну — це й одно з перших завдань У. З. Е. А вам п. Іжаченко хоче навпаки, жде, що скаже німець або москаль. Про це якраз нам і проф. Ш. йде. І п. . має ще відвагу ляятись і нас повчати. Здається наведений цитат вповні вистарчить, щоб оцінити „науковість“ п. І. Якщо він є спеціалістом У. З. Е., то Редакції У. З. Е. — gratулюємо!

У нас, як в політиці, так в науці. Відень 1918 р. вже сам

не вірив, що він столицею монархії, а укр. парламентаристи ще ждали відти вказівок. Петербург про вдержання Києва й не думав, а Ц. Р. в своїх відозвах ще п'ятувала вістки про сепарацію і самостійність. Чесні і правдиві вчені московські й німецькі давно зрезигнували з амбіцій Новгороду і спрямовують досліди в тім напрямі, що й Шелухин, пишуть окремі студії, а пани Іжаченки ще ждуть... директив їх енциклопедій.

Донцов реклямує, що „бореться з колтунством усіх форм“, в практиці ж міщенням статті І. попирає в „Вістнику“ між іншим наукове колтунство. Донцов — „непримиримий націоналіст“ — на ділі ж помагає московським вченим водити українську науку на своїм політичнім гайштуку.

Роман Монцібович.

Університет і світогляд.

Готицькі собори й університети це духові твори середньовіччя. Воно виявило у них могутнім розмахом свої мистецькі бажання і наукову спроможність. Це був так сильний розмах, що його сліди остались аж по нині, у нашій так відмінній від середньовічної дійсности. Ще нині підносяться у горн стрункі вежі готицьких соборів; ще й нині не вийшли, у загальному, університети поза рамці тієї структури, що їм дало середньовіччя. Одні та другі за існували нараз в означеному часі. На це вказує хоч би факт, що ми ще нині не знаємо зовсім певно, як повстав перший готицький собор, як повстав перший, паризький університет. Тільки одне є певне: Ні собори, ні університети не є творами якоїсь одиниці, одиничного генія, але виявами спільної свідомости середньовічного загалу. Поодинокі люди були тільки виконуючими органами спільної, загальної волі. Готицькі собори та середньовічні університети, це соціологічне явище.

Наука поглиблена й усистемізована у світогляд, не може бути ділом якогось відокремленого ума, вона може бути тільки виявом загальної свідомости. Немає світогляду одиниці в іншому зміслі, як хіба тільки в тому, що одиниця бере участь в розбудові та поглибленню загального світогляду, світогляду збірноти. І хоч як це звучить парадоксально, а всетаки: де існують світогляди, там взагалі немає вже світогляду. Світогляд одиниці, як теж епоха, що знала би тільки світогляди, а не один, одинокий світогляд, не були би в силі створити університетів.

Якраз середньовіччя мало такий один одинокий світогляд, світогляд так завершений і глибокий, як це другий раз не подибуємо в ніякій іншій епісі світової історії. Тоді не було світоглядів — бо й не могли бути. Всі, в більшому стилі ріжні, погляди були й осталися поглядами одиниць. Вони не могли усистемізуватися у світогляд, бо спільна свідомість загалу відкидала